

POPULÁRNĚ VZDĚLAVACÍ KNIHOVNA.

Vychází nejméně čtyřikrát za rok. — Řídí dr. Alfred Fuchs.

SWAZEK XIII.

Dr. ALFRED FUCHS:

PANEUROPA ČI EURASIE?

1927

Nákladem Československé akciové tiskárny v Praze.

Ú V O D E M.

Někteří publicisté mají ve zvyku vydávati knižně svoje články, jež pokládají za hodné toho, aby nebyly odhozeny se včerejšími novinami. Nejsem přívržencem této metody. Co náleží dni, má zůstat majetkem dne. Nechť mrtví pochovávají mrtvé. To, co se mi zdálo z podnětů, jež den přinesl, hodno, aby přetrvalo život jepice, hleděl jsem zpracovati v samostatné brožurky, které pro mne byly do jisté míry i bilancí určitého období novinářské činnosti. Tak vznikly moje knížky »Novinář«, »Sjednocení církví«, »Náboženství a politika«, »Dnešní myšlenková krise«. Kdo tyto knížky četl pozorně, shledal snad mezi nimi jistou vnitřní souvislost. I tato knížka náleží do této serie. Hledím se v ní vyrovnati s politickými problémy, jež tangují sféru ducha, či s duchovními problémy, jež tangují sféru světové politiky. U nás není ještě mnoho smyslu pro to, čemu se říká v německé sociologii »Geistespolitik«, totiž pro onen způsob myšlení, jenž si všímá těch idejí, které mohou míti vliv na dějiny a osudy lidí. A přece právě katolíci měli by veškeru příčinu dívati se pozorně na tyto otázky, neboť komu jinému náleží úkol překonati provincialism a hleděti do perspektiv světových než příslušníkům universální Církve?

Dr. A. F.

I.

Evropa, Panevropa, Eurasie, katolicism.

Evropská kultura jest ohrožena proto, že jí chybí jednotná myšlenka. Pouhou vnější civilisací nelze žít. A tak s jedné strany ohrožuje ji amerikanism se svým jednostranným zdůrazňováním stroje, s druhé strany asiaticism, hlásaný dnes vědomě přívrženci sovětů a některými propagátory buddhistických a jiných nauk dálného Východu. Nejtěžším světovým problémem poválečným jest vytvoření jednotného evropského sebevědomí, chcete-li evropsko-amerického, neboť i Amerika patří, přes svůj převážně technický ráz, stále ještě do komplexu kultur západně křesťanských. Jsou mnozí, kteří chtějí toto jednotné evropanství vytvořit cestou politickou. V poslední době mluví se zejména mnoho o jakési evropské Monroeově doktríně, o programu hlásaném Coudenhove-Calergim, zkrátka o Panevropě. Nemíníme se tu zabývat politickými vyhlídkami tohoto programu. Do Spojených Států Evropských jest ještě daleko a mimo to nejsou tu dány ani podmínky zeměpisné ani psychologické, aby v dohledné době v Evropě podobný útvar mohl vzniknouti. Odporuje tomu kolmá i vodorovná členitost evropské půdy, odporují tomu i zájmy jednotlivých evropských národů; jest těžko mysliti si evropskou politiku bez Velké Británie a trvale bez Ruska, dále není tu jazykové jednotnosti jako v Americe a není jednoty kulturních tradic. Sjednocující myšlenka demokratismu nezdá se nám také býti dosti jasnou a obsažnou, aby mohla být tmelem tolika protichůdných zájmů. Jistě, že odstranění leckteré ocelní hranice by mohlo být uvítáno se stanoviska národohospodářů, kteří ze všech pracovníků »Panevropu« sledují s největšími sympatiemi, ale to vše není roz-

hodující. Ještě se nikdy neřídily dějiny podle programu předem pojatého, neboť kdo podobné koncepce tvoří, zapomíná na iracionálnost dějin. Státník si počíná jinak: hledí vystihnouti vývojové tendence, nehledí však, aby je světu předpisoval. Než to jsou otázky, které nás zajímají toliko v druhé řadě. Nás, katolíky, syny Církve, jež bývá nazývána »Církví Západní«, zajímá Panevropa jakožto problém kulturní, jakožto jeden z prostředků, jímž má býti starý kulturní podklad anticko-křesťanský chráněn před náporom rozličných exotismů.

Skutečnosti bližší než koncepce Coudenhove-Calergiho se nám zdá koncepce, kterou propaguje rovněž ve Vídni princ Karel Antonín Rohan, zakladatel Kulturního Svazu a vydavatel časopisu »Europäische Revue«. Rohanovi nejde o evropský program, nýbrž o evropskou úroveň. Proto ve své revui otiskuje příspěvky všech možných osobností, mají-li jenom evropské niveau, jsou-li, jak zní jeho termín, »europagiltig«. »Europäische Revue« přinesla také několikrát příspěvky vynikajících myslitelů katolických, m. j. také stať pražského arcibiskupa Kordače, filosofický článek P. Ericha Przywary, studii P. Lipperta atd.

Podle Paul Valéryho spočívá evropanství ve stálé výměně hodnot. Jde tedy o to, aby se hodnoty opět vyměňovaly. Bude-li opět utvořena sféra vzájemné vážnosti, vzájemné noblesy mezi národy, pak také bude utvořena opět duševní Evropa. Zdá se nám skutečně, že otázka evropské úrovně jest otázkou bližší než otázka panevropského programu. Nesmíme zapomínati, že hlásání evropské Monroeovy doktriny znamená vyvolávaní podobné isolační snahy v jiných dílech světa. Sovětské Rusko jest při práci, nedávno proklamovaná úzká spolupráce mezi Moskvou a Angorou, snahy o východo-asijský Svaz Národů hovoří řečí příliš výmluvnou. Intelektuálové sovětského Ruska vědomě chtějí býti předbojníky Asie v Evropě a hlásají kulturní program eurasijský. Dekadentní Evropa pak přijímá východní nauky s otevřenou náručí ve formě všelikých okultismů a nelze odsputovati fakt, že indický básník dostává v Evropě Nobelovu cenu, tedy nejvyšší vyznamenání, jaké jest možno dostat. Pessimistická proroctví Spenglerova nabývají v tomto světle velmi určitých kontur.

Katolicismus, který jest a zůstane tvůrcem oné synthesy anticko-křesťanské, která jest podkladem evropské kultury, nemůže k tomu ke všemu přihlížeti lhostejně. Právě na kulturní význam unionismu, který znamená nejen náboženské sjednocení, nýbrž také synthesu mezi tradicí římskou a byzantskou, novou konsolidaci evropské kultury. Západ je vyčerpán svým racionalismem. Jeho orientace je jednostranně rozumová, technická, strojová, komerční. Kultura Západu byla vždy převážně kulturou rozumovou. Římské právo, scholastika, renaissance, moderní rozvoj věd empirických tomu nasvědčuje. Tím ovšem není řečeno, že Evropa nevydala také krásné květy mystiky. Ale u srovnání s křesťanstvím východním lze říci, že evropský Západ má spíše dobrou hlavu než dobré srdce. Východní křesťanství jest spíše mystické a jeho intenzivní studium by mohlo zvroucniti vyprahlý západ.

Že Řím sám věnuje dnes zvýšenou pozornost teologii mystické, o tom svědčí m. j. dvě významná fakta z poslední doby. Zřízení stolice pro mystickou teologii při papežské universitě gregoriánské v Římě a prohlášení sv. Jana z Kříže učitelem církevním. Církevní autorita jest si dobře vědoma toho, že sjednocení nemůže býti pouze vnější. Není jiného míru a pokoje, než je pokoj v Kristu Ježíši. »Mír Kristův v království Kristově.« Toto heslo pontifikátu dnešního papeže a prohlášení svátku Krista-Krále ukazuje jasně, jaké stanovisko v těchto všech problémech zaujímá katolictví.

II.

Pacifismus a filosofie.

Již nejstarší památky lidské kultury obsahují koncepcí věčného a trvalého míru. Touha po míru je tak stará, jako válka. Po každé válce bylo jistě přemýšleno o tom, jak to zařídit, aby se její hrůzy již neopakovaly, aby byl zajištěn trvalý pokoj. Od Platóna až po Kanta zabývali se myslitelé, pedagogové, politikové otázkou, jak upevniti věčný mír. Od filosofických systémů až po panovnické smlouvy »na věčné

časy«, od zákoníků až po propagační letáky, od diplomatických akcí až po pouliční manifestace sahá tato odvěká snaha lidstva. Problém trvalého míru jest nejzákladnějším problémem lidského soužití. Problém volnosti a kázně, otázka zákonnosti a volného rozvoje. Volný rozvoj sil znamená válku všech proti všem. Stálé podřizování se znamená smrt individuality a civilisace, poslední stadium Jasně Poljany nebo malé koloniální republiky někde v Transvaalu, jejichž ministři pletou punčochy, soběstačnou skromnost malých lidí, stagnaci. Jak nalézt cestu mezi těmito nástrahami Skyllý a Charybdy? Z kterého konce počítí? Není snad nakonec třeba, aby lidstvo bylo k míru nuceno válkou? Si vis pacem, para bellum? Či platí přece na hlavu postavený paradox oné mírové společnosti, která napsala do svého štítu: Si vis pacem, para pacem? Filosoficky lze problém formulovati takto: Jest v podstatě možný jen dvojí názor na vesmír. Buď je svět chaos nebo je kosmos. Buď je svět bezúčelným chaotickým dílem slepé náhody, protichůdných sil, jež se sice vyrovnávají, ale neskládají se v harmonii, nebo jest jeho harmonie předem určena, jest jeho účelem, jest v plánu Prozřetelnosti. Obojí názor může vésti k rozvinutí mírového ideálu. Pessimism praví člověku, že statky tohoto světa nestojí za boj a prolévání krve. Je lépe resignovat, podrobit se vůli kontemplativnímu intelektu. Věčný mír spočívá v odřeknutí se vlastní vůle. Že to znamená i smrt civilisace? Nebude jí škoda. Zde setkává se Schopenhauer s Tolstým. Nebo jest možný dualismus? Svět vnější je chaos, ale svět ducha jest pořádek, řád, kosmos. Věčný mír je možný. Ale nikoli ve světě vnějším, nýbrž toliko ve světě vnitřním. Labyrint světa musí býti překonán rájem srdce. Svým odřikáním musíme pomáhat plánům Prozřetelnosti. »Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám. Ne jako svět dává, já dávám vám.« Kdo to praví? Týž, jenž řekl, že nepřinesl pokoj, nýbrž meč. Meč pro syny toho světa, ale dítkám božím »pokoj, kterého svět dáti nemůže.« Jest sice pravda, že »pokoj, kterého svět dáti nemůže«, jest otázkou poměru k Absolutnu, které na zemi nebude nikdy plně dosažitelné a proto předmětem věčné touhy a že smutek z tohoto vztahu k Absolutnu nelze odstraniti žádným pozemským časným a dočasným opatřením

politickým. Ale vedle tohoto zla neodstranitelného, které činí život tragickým problémem, jest ještě zlo odstranitelné, které jest možno potírat drobnou vytrvalou prací.

To není rozdělení světa na svět vnější, který je schopen všeho zla, a na čistý svět »vyšší«, to není filosofie, která po způsobu německé dialektiky škol pokantovských uskutečňuje svobodu, mír a lásku ve světě »intelligibilním«, ponechávajíc vnější svět vládám generálů — nýbrž jest to hluboká víra, že světem vládne ne účelnost, že světem vládne dobrý Bůh. jehož vůli je nutno poznat, abychom došli věděním k míru, vzděláním k harmonii, osvětou k svobodě, k blahoslavené porobě synů Božích, nad niž nic svobodnějšího vymyšleno býti nemůže. Známy německý pacifista Hugo Ball ukázal nám ve své hluboké knize o krizi německé inteligence, že není nikterak náhodou, že to byl právě protestantský vladař Bedřich Veliký, jenž se stal strůjcem novodobého militarismu. Domníval se, že koná akt charity, když z individuí sociálně nebezpečných sestavuje pravidelné vojsko. Jest to důsledné uplatňování protestantského subjektivismu. Poměr k Bohu stává se otázkou volného individuálního výkladu Písma. Vše záleží na tom, co prožívám vnitřně. Odtud jest již další krok k německé filosofii subjektivistické, která si vytvořila vnitřní abstraktní svět vysokých kategorií a vnější svět ponechala Bismarckovi, Kruppovi a Vilému II. I naši reformovaní protestanté často vytýkají německému lutherství, že příliš se stotožňuje s tímto světem a že dává vlastně myšlenkovou páteř pruskému imperialismu, takže čelná protestantská revue nedávno položila disjunktivní otázku: Kristus či Siegfried? Katolická církev není radikálně pacifistická ve smyslu Chelčického nebo Tolstého. Počítá s lidskou povahou, počítá s danými realitami a vychovává lidstvo zne-náhla. Nehlásá nikdy sociálních utopií. Ví, že pokoj existuje toliko pro lidi dobré vůle a že k této dobré vůli jest třeba lidstvo teprve vésti. Jeví-li se někomu svět jako chaos, pak musíme hleděti, abychom vnesli ze svého nitra do něho harmonii: »Nez philosophia perrenni« jest přesvědčen, že svět jest stvořen k obrazu vyššího Božího souladu. Tyto filosofické reflexe nejsou zbytečné. Nesmíme totiž nikdy zapomínat, že jedině pacifism, který jest podložen jednotným svě-

tovým názorem, má naději, že zapustí kořeny. Jinak jest marno hlásati pacifism moralisováním. Platí tu slovo Schopenhauerovo: »Moral predigen ist leicht, Moral begründen schwer.« Jest snadno morálku kázati, ale obtížno ji odůvodňovati. Mluví se o pronikání mírového ideálu do výchovy. Děti si nemají hráti na vojáky, nemají se jim dávat zbraně jako hračky, a pak bude mít lidstvo blíže k světovému míru. Hlásá se »odzbrojení u hračkářů v krámech.« Není pochyby o tom, že škola tu zmůže mnoho, ale přece ne vše. Již antika má poučnou pověst o Achillovi, který byl vychováván mezi ženami a zdržován všeho ruchu zbraní, ale utekl, jakmile za slechl jejich třesk, od kolovratu a chopil se meče. Snaha měřiti síly bojem jest lidem tak vrozena, že nebudou-li si kluci hrát právě na vojáky, budou si hrát na Indiány neb loupežníky. Pouhým kázáním se nic nespraví a také ne pouhým poukazováním na následky války. Touha po ctění válečných hrdinů jest lidstvu přirozena, jak dokazuje Carlyle. Možno jest jediné tuto touhu uvést v jiné dráhy. Není pochyby, že obrovská popularita, které se dnes na př. těší sport, má nepopíratelný význam pacifistický, neboť i sport vyhovuje potřebě ctění hrdinů tělesné síly a statečnosti, aniž vede k utkání mass. Jednotlivci tu bojují za celé národy. David s Goliášem si parva cum magnis comparari licet. Veškerá mírová pedagogika, v níž jistě sport, skauting a pod. mají své dobré místo, zůstává však torsem, nemá-li jednotného světového názoru. V tom smyslu má pravdu Merežkovskij, tvrdí-li, že moderní lidstvo nemá již jediné společné myšlenky, že místo oltáře byl vztyčen pult, místo kříže loket, místo bible obchodní kniha. Proto myslitelé jsou to v první řadě, kteří mohli a mohou nejúčinněji pracovati k uskutečnění mírového ideálu nejen v dobách minulých, nýbrž i dnes. Bez společných, všem svatých myšlenek podobá se pacifism muži bláznivému, jenž vystavěl dům svůj na písku. Rozumí se, že nestačí pouze koncipovati světové názory. Věda o společnosti lidské stala se v pravém slova smyslu vědou. Od té doby, co sociologie zaujala svoje místo ve stupnici věd, jest i ona jedním z nejdůležitějších činitelů mírových.

III.

Pacifismus v sociologii a politice.

Sociologická cesta k míru spočívá především v tom, že ukazuje nicotnost šovinismu. Vědecké osvětlení podstaty národnosti především ničí legendu o nadčlověctví toho neb onoho lidského plemene. Vyvolený je každý národ. Každý národ k jinému úkolu, který je dán přirozenými, sociologií vyzkoumávanými podmínkami existenčními. Proto jest jednostranné akcentování národnosti nejen neprospěšné, ale odporuje i poznátkům vědeckým. Dnes došlo se k tomu názoru, že vzájemné přizpůsobení se národů jest právě tak důležitým činitelem kulturním, jako rozvoj jejich individuality. Politika jest nebo alespoň má býti aplikovanou sociologií. I nastává praktická otázka: Do jaké míry může býti pacifism politickým činitelem? Něsáhá se k němu jen tehdy, jde-li o uplatnění nároků těch, kdož vyšli pochroumání ze zápasů? Není pacifism beránčím rouchem poražených vlků? Zdá se, že nikoli, neboť dnešní pacifism je docela jiného rázu, než byl pacifism věků minulých. Nic tak necharakterisuje pacifism starých dob, jako ta okolnost, že starým Římanům slovo »pacificare« neznamenalo pouze »smířiti«, nýbrž i »podrobiti«. Podrobení bylo jim souznačné s pacifikováním. Ale trvalo to jistě celá tisíciletí, než lidstvo poznalo, že cena, kterou platí za mír, je kázeň. »L' empire c'est la paix.« Imperium bylo symbolem míru. Světový mír byl totožný se světovým imperiem. Kdo se osvědčil mocným podrobitelem, osvědčil se též mocným ochráncem. Ve středověku bylo pak tolik »mírů«, kolik hradních pánů a Obecná Církev vyhlášovala nad všemi těmi hradními, zemskými a říšskými svoje universální míry boží. Novověk se svým rozmachem individualismu zlomil moc feudálních ochránců-utiskovatelů, ale za cenu tím většího egoismu hospodářského, nacionálního, kolonizačního, imperialistického a později v éře socialismu — třídního. Každý z těchto problémů vyžaduje speciálního, vlastního řešení. Nejde o otázky ryze theoretické. Dnešní pacifism jest skutečné politikum nejenom pro národy poražené, které hledají ztracené sympatie pod maskou pacifistů, ale i pro všechny národy

ostatní. Pacifism pozbyl svého attributu odiosní rozměklosti. Každý dnes může být pacifistou a pacifisticky jednat, bude-li v denním styku respektovati příslušníky jiného národa, bude-li hledat sblížující momenty. Vždyť hlavně záleží na maličkostech denního styku a na impoderabilitách. Život nelze určovat jen velikými koncepcemi, nýbrž intenzivní prací. Mír může být ohrožen jak na poli státní politiky, tak i na poli sociálním. Generální stávka na příklad do důsledků provedená by se svými následky rovnala válce. Poválečná doba vyzvedla také na př. problémy menšinové k nebývalé důležitosti. Jest možno říci, že není mírového problému, nýbrž že jsou mírové problémy. Nikoli abstraktní, nýbrž hmatatelné, na které lze prstem ukázat.

Proto jest také třeba, aby pacifism pozbyl svého odiosního zabarvení, jako by byl pouhým sportem pro stárnoucí dámy, které jej pěstují vedle jinak zcela účtyhodné ochrany zvířat a chovu angorských koček, a pro karrieristy, kteří se chtějí občas blýsknout v dobré společnosti. Symbolem pacifismu přestal být předválečný Haag, pacifism přestal být sentimentální záležitostí feministek, panen, vdov a sirotek, přestal být věcí ženské ruční práce, nýbrž stal se vážnou otázkou vědeckou a prakticky politickou. Že se nedaří populárním manifestacím pacifistů, z toho nás hlava bolet nemusí. Nejde o manifestaci, ale o práci. Práci myšlenkovou, práci vědeckou a práci politickou. Mělkým kázáním a brožůrkovou literaturou světový mír nepřivedíme. Vždyť jenom fantasie největších myslitelů dovedla si přibližně toliko představit jeho uskutečnění zvláště od té doby, co přestali jsme věřit v Ovidiovskou utopii zlatého věku a v Rousseauovu thesi o přirozené dobrotě člověka. Ale tak se to má se všemi ideály. Unikají nám stále, i když se jim blížíme. Ale co jsme na cestě za nimi vykonali, to zůstane. V mathematice jest známá křivka, zvaná asymptota. Křivka, která se k přímkě stále blíží, ale nesplyne s ní, resp. splývá s ní v nekonečno. Tak jest tomu i s našimi společenskými ideály. Podobají se asymptotě. Ale to nás neosvobozuje od práce, práce veliké i práce drobné, i když ještě daleko v budoucnosti je uskutečnění básnické vize Svatopluka Čecha, že oráč jednou vyorá zrezivělý meč a bude se ptát, k čemu se tohoto nástroje užívalo.

IV.

Poválečná myšlenková krise — křesťanství jednotící ideou.

Poválečná doba vyznačuje se zvýšeným mírovým snažením a také poválečné snahy unionistické souvisejí úzce s otázkou světového míru. Chápe se, že Svaz Národů sebe lépe fungující jest pouhou technikou mírové práce, že jest výborným prostředkem k utužení styků mezi národy, slouží velmi dobře mezinárodní podpoře vědeckého bádání, humanitních akcí, mezinárodnímu financování států, jejichž slabá finanční situace jest nebezpečím pro mír, slouží k zajištění vzájemné pomoci a smluvního systému, ale to vše jest pouhý nástroj, pouhý prostředek. Má-li býti zajištěn mír trvale, jest třeba společné jednotící myšlenky pro veškerou evropskou lidstvo. Svazu Národů jest třeba duše. Kde nalezne dnešní roztržštěná Evropa, dnešní roztržštěný svět společnou myšlenku?

Vyskytují se vážné hlasy, že to, co nazýváme evropskou kulturou, jest již pouhou vnější civilizací. Jsou pesimisté, kteří prohlašují, že Evropa jest v situaci starého Říma před příchodem křesťanství. Upozorňuje se, jak povážlivě se šíří v Evropě rozličné asijské kulty a nauky, od buddhismu až po lamaismus. Poukazuje se na to, že není nikterak náhodou, že Nobelovu cenu v Evropě obdržel právě indický básník. Poukazuje se dále na to, že bolševické Rusko stává se vědomým propagátorem Asie v Evropě, odcizivší se starobylé ctižádostivosti Ruska, býti propagátorem Evropy v Asii. Pouhá technická civilizace není s to, aby dala poválečné Evropě a Americe myšlenkový obsah. Vnějších civilizačních prostředků zmocnili se i národové polocivilisovaní; naučili se tomu od Evropanů ve světové válce. Dnes již svými automobily, aeroplány a děly nemůžeme imponovati národům africkým a asijským, jak svědčí poslední zkušenosti. Toliko jednotnou kulturní náplní bylo by možno zachrániti Evropu. »Žluté nebezpečí« náleželo k oněm formulkám světové politiky, které se tradovaly téměř bezmyšlenkovitě a nikdo na ně nevěřil. A přece toto žluté nebezpečí jest stále akutnější. Nejenom pro vnější události politické, jako jest právě aktuální povstání v Číně, nýbrž nebezpečnoství jest především rázu

kulturního. Ve své »Luze na postupu« (»Graduščij Chám«) to již roku 1906 formuloval dobře Merežkovskij asi v tom smyslu, že základy evropské kultury jsou křesťanské, kdežto žlutý člověk je v podstatě praktickým pozitivistou, neboť znetvořená zászvětná mystika budhistická a šintoistická jest prakticky bezvýznamná, ježto nezasahuje do životní praxe. Staví se ke světu příliš lhostejně. Rasa, jež neprožila problémů gotiky a romantismu, stává se nebezpečnou Evropě i Americe právě proto, že nebude mít zděděných skrupulí při užívání evropské civilizace, kterou si osvojila, aniž navázala na její duševní tradici. Čím dále se vzdaluje evropský člověk od společných ideálů filosofických a náboženských, čím více ztrácí jednosměrnou orientaci, tím více roste vítězství pozitivismu, jenž sice byl formulován evropskými filozofy, ale který znal Východ se svými žlutými lidmi, prostými všeho individualismu odedávna v praxi. Čím více se naše kultura stává pouhou civilizací, tím více roste nebezpečnoství zániku jejího. Žluté nebezpečí není tedy jenom politické, nýbrž především kulturní. Technická jednostranná orientace, komercialisace veškerého života je velmi nebezpečná. Evropa blíží se stále více Asii tím, že i v ní, podobně jako u Číňanů a Japonců, ztrácí stále více význam lidská osobnost, nekonečně cenná a že v ní vládne absolutní dav shluklé prostřednosti (conglomerated mediocrity). Ukazuje na to i nedostatek vůdčích osobností v nynější Evropě. Všichni t. zv. vůdcové mluví toliko o práci a organizaci, ale neukazují, k jakému vyššímu cíli se má pracovat a organizovat. Společnost bez společného ideálu jest však jenom systemisovaným chaosem. Termin o »shluklé prostřednosti« razil snad první anglický pozitivista John Stuart Mill, který již vidí velmi dobře, že vše kolem něho zevšedňuje tím, že vše ovládá dav bez nevědomosti a hrubosti, ale také bez vzdělání. Se zoufalstvím pohlíží na utlačující massy jakýchsi stlačených jiker, natlačených myriad šosácké plochosti. Nikterak nepřeháněl, mluvě o scvrkání rozumu, energie, o setření osobnosti, o neustálém změkčování života, o neustálém vylučování z něho všelidských zájmů, o svedení jeho k zájmům obchodní písárny a měšťáckého blahobytu. Mil! přímo praví, že touto cestou stane se Anglie Čínou — my k tomu připojujeme:

ství zdálo se triumfem kultury nad barbarstvím. Ale když děla stala se stejnými, bylo třeba, aby Evropa vítězila převahou své kultury. Jest otázka, dovede-li toho. Křesťanství jest kvasem v evropské krvi. — Jest právě tím, co jí nedá úplně se ustáti, co překáží poslední »krystalisaci«, kytalsaci, počínštění Evropy. Tady je hlavní »žluté nebezpečí« — ne zevně, nýbrž uvnitř: nejen v tom, že žlutý člověk jde do Evropy, nýbrž v tom, že Evropa jde do Číny. Tváře máme ještě bílé, ale pod bílou kůží neteče již dřívější rudá, hustá krev, nýbrž vždy řidší »žlutá« krev, podobná mongolskému hnisu: oči máme rozříznuty rovně, ale pohled začíná šikmět, zúžovati se. A přímé bílé světlo evropského dne stává se kosým »žlutým« světlem čínského zapadajícího aneb japonského vycházejícího slunce. V nynější době Japonci zdají se převlečenými opicemi Evropanů, kdo ví, časem snad Evropané nebo dokonce i Američané budou se zdáti převlečenými opicemi Japonců a Číňanů. Positivism v tomto širokém smyslu jest přitakáním světu otevřenému smyslovým zkušenostem, jako jedině skutečnému a jest zavržením světa nadsmyslného; zavržením konce a počátku světa v Bohu a potvrzením nekonečného a nepočínajícího pokračování světa ve zjevech, nekonečného, nepočínajícího, člověku neproniknutelného prostředí zjevů, prostředků, prostřednosti, té absolutní, jako čínská zeď svrchovaně pevné, »nahromaděné prostřednosti« conglomerated mediocrity, onoho absolutního šosáctví. To jest asi volná parafráze tohoto ruského unionistického myslitele, jenž ve svých dílech dovedl spojit tak dokonale Východ se Západem, Rusko s Evropou. Jeho prognosy právě tak, tak jako jeho prognosy ruské revoluce ukázaly se bohužel správnými. Je tedy skutečně Evropa i Amerika vydána na milost a nemilost podnikavosti amerických miliardářů a později poznenáhlému počínštění a pojaponštění nejprve duševnímu a později snad i vojenskému, neboť ideje vždy předcházejí vojska. Katolická církev a Řím jsou pokladnami západní tradice a kultury. Řím cítí odpovědnost za tuto kulturu, kterou vybudoval tím, že navázal na římskou antiku. Rusko jest jedinou evropskou velmocí, jež svoje kulturní dílo nebudovala na římském světě. S tímto východním světem je nutno se dnes dohovoreti, aby se nestal předvojem Asie. Jde

o to, aby širé nivy východoevropské byly získány nejenom pro církev, ale vůbec pro způsob evropského myšlení. Jde o záchranu kultury nejen před vládci moskevskými, ale před celou Asií. Co učiní v této chvíli Řím? V době boje Číňanů za právo sebeurčení, kdy evropská diplomacie jest bezradná, vidouc, že nelze zabrániti kroku, jenž je samozřejmý, ale jenž je snad počátkem konce evropských hegemonií na Dálném Východě, Svatý Otec vysvěcuje šest Číňanů na biskupy a ukazuje tak, že Církev nezná plemenných předsudků, a že nikoli dělá, nýbrž evangelium jest s to, aby zabránilo válečným konfliktům spojeným se žlutým nebezpečím. Co činí Církev v době, kdy z Ameriky se valí na Evropu panství stroje? Stroj se stal naším pánem. Ve světové válce jsme prožili tu strašnou zkušenost, že stroj vzbouřil se proti člověku. Člověk se stal otrokem stroje, stal se otrokem techniky. Hmota se vzbouřila, jako to čarodějným učněm oživené koště v Goethově básni. Civilisace způsobila, že žijeme pohodlněji, ne však šťastněji. Za světové války jsme viděli, že na nejrychlejších automobilech člověk vozil svoji — smrt. Člověk chtěje redukovat svět na pouhá data a čísla, stal se nakonec sám číslem, pouhou součástí armády, číslem bez individuality, bez vědomí nekonečné ceny každé jednotlivé lidské duše, o které učí křesťanství. Co činí tu Svatá Stolica? Zavrhuje snad technický pokrok? Nikoli: svolává právě do Ameriky, do klassické země technické civilisace eucharistický kongress a postaví do služeb jeho všecy vymoženosti novodobé technické civilisace od auta až po radio. Činí tak pouze za tím účelem, aby zvýšila vnější lesk slavnosti? Nikoliv: chce postavit i novodobou techniku do služeb Svátostného Spasitele, chce ukázati, že technický pokrok nemusí býti válečným nebezpečenstvím, nýbrž může býti i zárukou míru, postaví-li se do služeb ducha, do služeb myšlenky, do služeb Krista Krále, Jenž je Knížetem Pokoje a Otcem Budoucího Věku.

Ani pro Evropu ani pro Ameriku ani pro celý svět není jiné záruky míru než jednotu křesťanství. Jedině v něm může býti zachráněna evropská kulturní hegemonie. V křesťanství je poslední jednotný myšlenkový směr Evropy. Evropa a Amerika nazývají se stále ještě křesťanskými. Než

vyskytne se ihned námitka: Jak je to možno, že křesťanství společně Evropě i Americe nebylo s to, aby zabránilo hrůzám světové války? Jak se mohl okázale křesťanský stát spojit s Turkem proti jinému národu, rovněž křesťanskému? Jest to námitka jistě vážná a není jiné odpovědi, nežli ta, že jsme patrně nebyli dobrými křesťany, nezabránilo-li naše křesťanství světové válce. Jest jisto, že kdyby křesťanství bylo u nás bývalo silou skutečně živou, nebyly by mohly světové zájmy převládnouti tak, že došlo k německo-francouzské nacionalistické polemice v pastýřských listech církevních kníží téže universální církve. Proto Evropa hledá to, co křesťany spojuje, nikoliv to, co je rozděluje. Vidíme snahu po universalismu, po jednotě, po katolicitě, po jednotné normě a formě nejenom mezi katolíky a pravoslavnými, nýbrž i mezi protestanty, kteří před válkou byli obzvlášť hrdi na to, že mají věroučnou svobodu, a jejich smělý náboženský subjektivism se stupňoval až v individualismus. Aby křesťanství se stalo skutečnou mírovou jednotící silou, musí býti především silné, mocné, jednotné a živé.

V.

Křesťanství a pacifism.

Na pacifistické snahy se dívá obyčejně společnost jako na monomanií, která je asi na stejném stupni s vegetářstvím, s fletcherováním, abstinentismem, pletením punčoch pro vojáky v poli a členstvím v dobročinných komitéttech. I v kruzích katolických jest pacifism do jisté míry podezřelý pro svůj bezbarvě humanitářský ráz a pro utopičnost hesel, s nimiž rád operuje. Jak již řečeno, není církev radikálně-utopisticky pacifická ve smyslu Chelčického aneb Tolstého. Ve svém spise »Církev katolická a válka« (Praha 1924) sebral Bohumil Stašek materiál o této věci, shrnuv učení svatých evangelíí, učení apoštolské, učení církevních otců, zejména sv. Augustina o válce a přihlédnuv k zákonodárství starověké církve o této věci a k učení scholastické theologie o válce, zvláště pak sv. Tomáše Akvinského. Dochází k tomuto cel-

kovému závěru: »Není pochybnosti o tom, že válka je zlem, a i když za určitých okolností jest dovolena, zůstává stále neštěstím a Božím dopuštěním, za jehož odvrácení správně křesťané volají k nebesům: »Od moru, hladu a války osvobod nás, Pane!« Z toho však následuje, že předním úkolem katolické církve a katolických křesťanů jest, pracovati všemi silami svými proti válkám a válečnému krveprolití. Veliké zásady lásky, bratrství, rovnosti a pokojnosti, jež hlásá křesťanské učení, musí se prakticky uplatniti k pacifikování rozbourané, znepřátelené a nesvorné lidské společnosti. Mírové úsilí papežů Lva XIII., Pia X. a zvláště Benedikta XV. a Pia XI. musí naléztí ohlasu ve všech křesťanských srdcích a vyvolati velikou křesťanskou akci pro pokoj a mír mezi národy. Desáté výročí vypuknutí světové války budiž velikým a mocným předmětem k šíření těchto křesťanských mírových idejí! Na druhé straně však opět jest nám, věrným a upřímným občanům Československé republiky, nemalou útěchou, že učení katolické církve ve válce dovozuje, ano zavazuje každého, aby v případě, kdy vlast, její existence, svoboda a práva jsou ohrožena, mečem hájil ohrožené statky národa a státu u vědomí, že nedopouští se ničeho proti zákonu Božímu.« (Str. 50., 51.) Potud citovaný autor.

Hlavní vadou pacifismu, jak se mu obyčejně rozumí, jest jeho jednostrannost. V jednom svém pojednání, obsaženém v revui »Abendland«, napsal kdysi prelát Seipel, býv. říšský kancléř rakouský, že světský pacifism odporuje církevnímu universalismu potud, že universalismus katolické církve se vztahuje nejenom na celý svět, nýbrž i na celého člověka. Mírové poselství, které přineslo křesťanství, zní: »Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!« Pokoj lidem dobré vůle závisí na tom, aby byla náležitým způsobem vzdávána čest Bohu na výsostech. Jinými slovy řečeno: Skutečným poslem pokoje a mírovým činitelem může býti jedině člověk, který má klid a mír ve své duši, který má správný poměr k Bohu, který má pokojné svědomí. Člověk rozervaný, který nese neklid v sobě, nemůže býti rozsévatelem pokoje, i kdyby vynaložil celý svůj život na to, aby zabránil válkám. Pokoj společnosti není totiž ohrožován pouze mezistátními válkami, jež vedou vojáci. Nebezpečí pro

církev, jak uznávají i její odpůrci (na př. Masaryk ve »Světové revoluci«). Katolicismus jest prvním velikým propagátorem evropeismu, evropského vědomí. Proto symptomy zdánlivého zániku západní kultury nemohou být katolíkům lhostejné, neboť tu jde o osud naší, katolické kultury. Jest ovšem pravda, že katolicismus není náboženstvím pouze pro Evropu, že jest určen pro celý svět. Ale vedle obsahu ryze náboženského jest tu ještě obsah kulturní, jsou zde formy, jež byly vytvořeny a ty velmi úzce souvisejí s tím, co nazýváme dnes kulturou evropskou. Není tudíž divu, když čelná katolická revue, vytvořivší se nedávno v Rakousku, nazvala se »Abendland«, »Západ« a usiluje vědomě o jednotné sebevědomí západního křesťanstva na rozdíl od kultur výchoních. Proti vědomému výboji Orientu staví programový a vědomý okcidentalismus a nalézá hojně ohlasu.

Je-li pravda, že evropanství spočívá především ve výměně hodnot, hlavně hodnot kulturních, pak jest třeba, aby tyto kulturní hodnoty staly se navzájem zase přístupnými, aby národy našly cestu k sobě, aby válkou přerušené společenství mezi národy bylo opět obnoveno. Nejedná se tu o pouhý nějaký program, jak se jeví v »Panevropě« Coudenhove-Calergiho, nejedná se o pouhé kongresy, také ne o Komisi pro intelektuální spolupráci při Svazu národů, nejedná se o jednotnou katalogisaci evropských biblioték podle bruselského systému, nejedná se o pařížský Institut mezinárodní spolupráce a o podobné vymoženosti, které jsou samy o sobě jistě všecky chvályhodné a užitečné, ale čistě vnější. Jde o jednotný, ideový podklad, jde o to, aby rozličných jazyků národy byly opět shromážděny v duchovní jednotě, aby výměnou národních hodnot vznikaly hodnoty mezinárodní, všem národům společné, jež si každý národ upraví podle své duše, podle své individuality a svérázu, ale jež přece zůstávají společné všem lidem. V tom smyslu napsal nynější Svatý Otec, že nejlepším svazem národů je křesťanství. Jest úkolem církve, jakožto činitele mírotrvorného, tuto universalitu lidem stále připomínat. Mírový úkol katolicismu nesmí býti měřen diplomatickými zákroky papežů ve sporech států ani účastí katolických osobností na mírových kongresech. Zajisté, i toho je třeba, a jest to svrchovaně záslužno. Ale království církve

není z tohoto světa. Jejím posláním jest především dáti lidstvu onen pokoj, kterého svět dáti nemůže, vědomí jednoty víry, jednoty společného určení, společné důstojnosti všech duší bez rozdílu, jež byly vykoupeny předrahou krví Kristovou. To ovšem neznamená, že by katolíci měli pacifistické podniky ignorovati. Nesmějí tak činiti a nečiní tak: ale náš pacifism nebude nikdy partikulární, bude míti vždycky zřetel na celek, na celou kulturu, na celý život, na celé lidstvo a na celého člověka. Náš pacifism souvisí úzce s naším universalismem.

- VI.

Církev a Svaz Národů

Bylo by mylno se domnívati, že Vatikán zaujímá ke Svazu Národů stanovisko předem odmítavé a nevlídné. Bylo to velmi jasně naznačeno v nedávném článku Brucculeriho v oficielní katolické revui »Civiltà cattolica«. Byla-li jakási rezervovanost, pak by bylo snad nejlépe ji odůvodniti slovy Žalmu: »Nebude-li Hospodin stavěti domu, nadarmo pracují ti, kdož jej stavějí.« — Ve zmíněném článku vypočítává P. Brucculeri zprostředkovací snahy papežů mezi národy a státy, počínaje papežem Lvem Velikým, až po papeže moderní. Lev XIII. zprostředkuje v otázce ostrovů Karolinských a v listě, zaslaném holandské královně Vilemíně u příležitosti mírového sjezdu v Haagu, mluví o zřízení »Societas civitatum«. »Civiltà cattolica« poukazuje dále na zprostředkovací mírové snahy papeže Benedikta XIV. i na dnešní počiny Svatého Otce. Třeba měl Svaz Národů mnohé nedokonalosti, neznamená to nikterak, že by jej katolíci měli zavrhovati, neboť jeho myšlenka jest v podstatě křesťanská.

Jaké nedokonalosti jsou ve vatikánské revui míněny, jest na snadě. Především není ve Svazu Národů zastoupen Svatý Otec. Je známo, že toto zastoupení zmařily liberální vlády italské, které se bály rozvinutí římské otázky po válce. Vnější náter Svazu Národů jest zřejmě protestantský, neboť v této příčině žije stále ještě ve Svazu Národů duch Wilsonův. Svaz Národů bývá zahajován protestantskými bohoslužbami a an-

glikánská církev, jež usiluje na podkladě briuského imperia o to, aby se stala církví světovou, zcela nepokrytě vidí ve Svazu Národů vhodnou příležitost, aby tu uplatňovala svoji doktrínu a svoje vynikající osobnosti.

Ovšem, i vynikající katoličtí jednotlivci mají dobré posice a dobré styky ve Svazu Národů. Postavy prelátů nejsou žádnou vzácností v kuloárech ženevského reformačního paláce. Nunciatura v Ženevě nebyla jistě zřízena k vůli nepatrnému počtu švýcarských katolíků a nebyla obsazena diplomatem první garnitury, Msgrm Maglione, který se stal nedávno nástupcem kard. Corettiho v Paříži; tedy na místě pro církev politicky snad nejdůležitějším. Některé humanitní instituce Svazu Národů vstoupily v poslední době ve styk s některými církevními institucemi, tak zejména Podkomise pro potírání obchodu opojnými drogami, zvláště opiem a Podkomise pro potírání obchodu se ženami obrátily se přímo na některé misijní stanice katolické o spolupráci. Ve Freiburgu jest sídlo Katolické unie pro studium otázek sociálních, jež pracuje na podkladě přísně vědeckém na řešení problémů, jimiž zabývá se i Svaz Národů a jednotlivé jeho komise a jest s generálním sekretariátem ženevským ve stálém styku. Na posledním vídeňském kongresu této instituce bylo mnohým řečníky zdůrazněno, že katolíci musí si zvykati širokým světovým obzorům a že nesmějí ignorovati velkých otázek světových. Kdyby byl býval politický obzor katolíků méně provinciální, nebylo by jistě došlo k takovému odkřesťanění veškerého evropského života, jak k němu došlo dnes. Charakteristickou známkou dnešní doby jest úžasná vzdálenost mezi duchem a skutečností. Evropa a Amerika jsou na jedné straně plné utopistických snů a na druhé straně jsou si vědomi všichni myslitelé a projektanti, že nemají moci, aby je uskutečnili. Vzrůstající mezinárodní autorita papežství po válce dá se mezi jiným vysvětliti tou okolností, že papežství jest skutečnou mocí duchovní. Není ani sekretariátem pro propagaci nějakého utopistického plánu, ani institucí, jež usiluje o hospodářskou a politickou nadvládu. Jest podivuhodné, že bez bajonetů, bez vojska a bez teritoria existuje v Evropě autorita, zastoupená u všech čelnějších států a u níž všechny čelnější státy jsou zastoupeny. Poválečná Evropa má autorit velmi

málo. Proto ani instituce, jež chce vybudovati mezinárodní autoritu evropskou, Svaz Národů, nemůže ignorovati autoritu tak velikou, jakou jest papežství. Prohlásil-li Svatý Otec, že pravým Svazem Národů je křesťanství, pak tato slova nebyla nikterak namířena proti Svazu Národů, jak někteří sensacechtiví žurnalisté hleděli namluviti světu. Od první mírové konference až po dnešní den katolíci pracují se Svazem Národů, hledí uplatniti své síly a zkušenosti a zdá se, že tím více budou přemáhány předsudky, čím více se posiluje posice katolictví ve velkých evropských státech. Anglické odstranění výjimečných zákonů proti katolíkům atd. Není zásadních rozporů mezi ideologií Svazu Národů a mezi křesťanstvím, naopak, jedině křesťanství je s to, aby myšlenku Svazu Národů oživilo vyšším universalismem, jenž je vyjádřen slovy »Pokoj Kristův v království Kristově.« V některých katolických kruzích byl donedávna předsudek, jakoby pacifismus byl něčím, co odporuje duchu Církve. Poukazovalo se na jeho humanitářské tendence odporující lidské povaze, atd. atd. Tento předsudek byl tím vysvětlitelnější, že pontifikátu Pia X. skutečně ocitly se křesťansko-demokratické a pacifistické snahy francouzských »sillonistů« v povážlivé blízkosti modernismu. Než když se jejich vůdce Marc Sagnier podrobil podle papežské výzvy církevní autoritě, nabylo toto hnutí žádoucí ukázněnosti, takže nynější Svatý Otec neváhal tyto snahy velmi vřele pozdraviti. V létě roku 1926 konala se ve francouzském městě Bievville řada konferencí s programem demokratickým, pacifistickým a sociálně reformním. Organizátorem a duší jejich byl vůdce sillonistů Marc Sagnier. Na konferencích bylo přítomno 1.500 Němců. Mezi účastníky byli protestanti, pravoslavní, anoi volnomyšlenkáři a komunisté, Francouzi a Němci si podávali ruce, katolíci a protestanté jednali o společných otázkách za vedení katolického. Konference poslala holdovací telegram Svatému Otci Piu XI., Svatý Otec odpověděl velmi vřele. Neodmítl demokratické, protinacionalistické, pacifistické, socialistické hlasy konferenční; neodsoudil spolupráci katolíků s nekatolíky. Tento akt nabývá zvláště zajímavého důrazu, srovnáme-li jej se zavržením hnutí francouzských royalistů »Action Française«. Toto hnutí, vedené Charlesem Maurrasem a Daudetem, stavělo se sympaticky k Církvi jedině pro-

to, že v ní vidělo podporu budoucího trůnu. Jinak hlasatelé této akce nestáli na stanovisku katolickém, hlásající válečnický monarchism, pohanský caesarism. Hnutí toto bylo nejprve zavrženo kardinálem Andrieu a později samotým Svatým Otcem. Církev ukázala, že nechce být slučována s plány sociální reakce. Byl to již Lev XIII., který radil francouzským katolíkům, aby se smířili s řády demokratické republiky. Tyto snahy podporoval zejména velký kardinál Lavigerie, jehož missijní činnost v Alžíru a v Maroku získala Francii větší morální državy než všechna její vojska. Již Lev XIII. pomýšlel na to, aby ve Francii rozvinul křesťansko-demokratický apoštolát ve smyslu své encykliky »Rerum novarum«. Těmto snahám již tehdy vadilo monarchistické smýšlení katolíků francouzských, posílené zejména v aféře Dreyfusově. Za války zmizely politické rozdíly mezi Francouzi a byla vytvořena »Svatá Unie« »Union sacrée«. U Svaté Stolicе bylo zřízeno francouzské velvyslanectví. Stoupenci Maurrasovi nepřestávali však vyznávatí svůj pohanský caesarism, hlásající nesmířitelnou zášť proti Německu a potírající jakoukoliv mírovou propagandu. Stále více se dostávali do sporu s oficiální politikou kuriální. Kdežto z kruhů vatikánských bylo Locarno přivítáno velmi příznivě, Action Francaise i po Locarnu vystupovala proti jakékoli dohodě s Německem a mluvila při tom neprávem jménem katolíků. Státní tajemník kardinál Gasparri a Svatý Otec nicméně vyslovovali se stále otevřeněji pro tuto dohodu. Velmi pozoruhodné byly v tomto směru novoroční projevy nunciů pařížského, Msgra. Maglione a berlínského Msgra. Pacelliho, kteří velmi vřele pozdravili dnešní pacifistický kurs. Římský tisk psal, že se tak stalo na přímý popud Svatého Otce. Projev pařížského nuncia obsahoval přímý souhlas se zahraniční politikou Briandovou, jako s finanční politikou Poincaréovou, ačkoli tito politikové náležejí ke kartelu levice. Locarno, Vatikán a Ženeva octly se v těžké politické linii, jak konstatoval všechen světový tisk.

Zaujalo by celou velkou monografii, kdybychom chtěli psát o mírových snahách papežů. Poukazujeme na ně na jiném místě. I kuriální mírová politika za světové války by zaujala celé velké knihy. Spokojíme se na tomto místě se sumárním konstatováním, obsaženém v knize, psané s tendencí

jinak protikatolickou, v díle Pernotově, jehož překlad vyšel roku 1925 i u nás, a kde se praví: »Mezi vším tímto bořením a vším přestavováním (za války a po válce) jediná budova zůstává nedotčena a nehybna, ta nejstarší ze všech. Svatá Stolica zajisté slyší hluk a pociťuje náraz ohromné bouře, která řadí kolem ní; hluk a nárazy jí pohnou, ale neotřesou. Papežství vyšlo z poslední světové krise větší, mohutnější a váženější než dříve. Světové veřejné mínění musilo být ohromeno protivou dynastií a států, jež vidělo se hroutit a chladnou vytrvalostí dvoutisícileté instituce, která před jeho zraky vycházela ze strašlivé zkoušky nepoškozena a nezměněna.

Dějiny posledních dvacetipěti let obdivuhodně ukazují podstatnou vlastnost katolické církve, kterou není nehybnost, nýbrž nepřetržitost v setrvání. Aniž chceme se zabývat detaily, přece jenom musíme věnovati pozornost alespoň pontifikátu onoho papeže, do jehož vlády spadá světová válka se svojí »religio depopulata«. Papež Benedikt XV. neintervenoval mírově jenom v manifestatních encyklikách, nýbrž i diplomaticky a důvěrně, kde to bylo jen možno. Zejména v Německu pokusil se pohnouti Viléma II. k rozumu, kdy ještě nebylo pro Německo vše ztraceno, jak vyplývá z odhalení vůdce sociální demokracie v Německu, Scheidemanna. (Papst, Kaiser und Sozialdemokratie in ihren Friedensbemühungen im Sommer 1917, von Philipp Scheidemann.) Papež vyjednával tehdy pomocí nuncia Msgra. Pacelliho a často si stěžoval, že německá politika vůči Belgii ztěžuje papežovi každý mírový krok. Mírová práce centra s Erzbergrem v čele jest dostatečně známa a známo jest dnes i její pozadí, které jest pro kurii zajisté čestné. Scheidemann vydává jakožto sociální demokrat kurii tohoto svědectví: »Ztroskotání štokholmské konference jsem pociťoval jako velkou ránu. K našim snahám připojil se papež, jenž podnikl vážné kroky, aby byla zahájena mírová jednání. Dnes však víme, že jeho snahy byly zcela vědomě sabotovány z Berlína. Nikdo ovšem nemůže s jistotou říci, zda by papežovo prostřednictví bylo vedlo k míru, kdyby je byl Berlín lépe podporoval. Jisto však je, že se dál pravý opak toho, co papež označoval za nezbytné, mají-li jeho snahy míti výsledek. Mohli bychom ještě připojiti stručný přehled míro-

vých projevů papežských. Jsou to: allokuce Pia X., allokuce Benedikta XV. při nastoupení 8. září 1914, nařízení mírových modliteb 7. února 1915, první to dovolený mírový projev vůbec ve válčících státech, ze dne 28. června 1915, list generálnímu vikáři Pompilimu 6. prosince 1916. K tomu přistupují podněty o výměně invalidů a těžce raněných, léčení zajatců ve Švýcarsku, péče o zajaté, různé dary, při nichž nejštedřeji pamatováno na Belgii, výzva k duchovenstvu, aby odpomáhalo analfabetismu atd. — Tyto činy způsobily mnoho dobrého. Několikrát byly i v projevech papežových učiněny zmínky o sebeurčení národů. Již v červnovém svolání ke hlavám válčících států z r. 1915 se praví: »Jsou-li národové poníženi a potlačeni, snášejí jeho na ně vložené od pokolení do pokolení, truchlivé dědictví nenávisti a pomstychtivosti. Proč tedy již neuvážili s nepředpojatým svědomím práva a spravedlivé aspirace národů?» — Není pochyby, že tato slova, čtená za Rakouska s kazatelen, zněla téměř revolučně.

Vybíráme tento projev namátkou. Nezmiňujeme se o díle, týkajícím se sjednocení křesťanstva, o díle missijním, které tak dobře manifestuje církevní universalism, o charitativních akcích na blízkém Východě i v Rusku, ani o snahách zmírniti historické napětí mezi Vatikánem a Kvirinálem, jež lze datovati již od Benedikta XV. Všecka tato fakta by však byla velmi cenným příspěvkem k tematiku »Křesťanství a pacifismus«.

Již tento příklad nejvyšší autority církevní jest katolíkům poučením. Byť bychom se dívali skepticky na všeliké racionalistické a humanitářské koncepce filosofů »o věčném míru na zemi«, přece jsme si vědomi, že i časný a dočasný mír, k němuž lze dospěti dobrou politikou, stojí za práci.

Mírový problém nevyčerpává se poměry mezi státy. Jak již řečeno, i problém menšinový tvoří jeho velmi důležitou součástku. Nynější spolupráce katolíků českých, slovenských, německých i maďarských v otázkách kulturních, politických a hospodářských v naší republice jest také dobrým kusem práce pro mír a pokoj mezi národy.

Žádný jiný světový názor nevyjadřuje tak pregnantně všelidskou solidaritu, bratrství v Bohu a jednotu člověčenství, jako katolicism. Toto vědomí solidarity křesťanstva jde

až za hrob. Dogma o obcování svatých jest velkolepou manifestací vědomí lidské jednotnosti. Otakar Březina praví: »Pro neviditelnou přítomnost velkých a svatých našeho rodu — sladko je žítí!« Tak jako platí v řádě přirozeném zákon o zachování hmoty a zákon o zachování energie, tak také v řádě nadpřirozeném nemůže se žádná zásluha a žádné dobře prožité utrpení ztratiti. Křesťanstvo nahromadilo během věků poklad milostí, z něhož Církev stále čerpá. Všecko pokřtěné lidstvo tvoří jediný nepřetržitý řetěz rukou, jest spojeno v mystickém těle Kristově. Mohli bychom opět citovati Březinu. »Pro všechny, kteří kdy pracovali (a všichni, kdy pracovali, pro nás pracovali), — sladko je žítí.« Vědomí, že Církev bojující na zemi, Církev trpící v očistci a Církev vítězná v nebesích tvoří jediný svazek milostí, jest zajisté věrou, která s největší názorností ukazuje universální jednotu lidstva.

VII.

Pokoj Kristův v království Kristově a svátek Krista Krále.

»Pokoj Kristův v Království Kristově« — taková jest mírová devisa nynějšího Svatého Otce, zcela ve shodě se všemi jeho předchůdci, kteří zasvěcovali brzo celé lidstvo, brzo opět jednotlivé rodiny Nejsvětějšímu Srdci Páně, aby tak ukázali, že pokoj vnější bez pokoje vnitřního není možný a že nebude míti lidstvo míru, pokud Ježíš tichý a pokorný srdcem neučiní srdce naše podle Srdce Svěho. Všechny hrůzy světové války mají kořen v lidské pýše, jež prohlásila autonomii lidského rozumu. Odtud ona neomezená víra v technický pokrok, jež vydala duši na pospas hmotě, jež způsobila, že stroj se stal pánem člověka, jak jsme to viděli ve světové válce, kdy člověk stal se bezmocným proti svým vlastním vynálezům a kdy se mu vedlo podobně jako čarodějovu učni v básni Goethově. S tímto technickým rázem civilisace souvisela hospodářská expansivnost národů a států, nacionalism, vystupňovaný v šovinism. Filosofie silného jedince byla přeměněna na filosofii silného národa, jehož egoism byl prohlášen za egoism svatý. Rukou v ruce s technickým pokrokem jde

prohloubení třídních rozporů, vzrůst sociální závisti a nenávisti, odpor k chudobě, nenávist ku pokoře, neustálé stupňování životního standartu a nespokojenost stále vzrůstající, neboť pouhými časnými, relativními statky není možno upokojiti člověka. Štěstí nepřebývá ve věcech vnějších, nýbrž v nitru člověka a lidstvo ztrácí stále více cestu z labyrintu světa do ráje srdce. Bez náležité slávy na výsostech Bohu není dobré vůle a není proto také pokoje. Bylo-li heslem Pia X.: »Omnia instaurare in Christo« — »V Kristu vše obnoviti« — snažil-li se diplomat na papežském trůně Benedikt XV. praktickými zákroky mírniti rozpory mezi mocnými tohoto světa a obrátiti se ke svědomí výzvou, aby konečně přestalo strašlivé vraždění, pak nynější Svatý Otec ještě manifestačnějším způsobem hlásá urbi et orbi tyto myšlenky zavedením svátku Krista Krále.

Byl to vídeňský vydavatel revue »Fackel«, Kraus, který postavil ve svém válečném dramatu »Die letzten Tage der Menschheit« proti sobě dva Benedikty: Mořice Benedikta, majitele »Neue Freie Presse«, liberálního listu, který ve válečném štvání překonával sama sebe, a Benedikta papeže. Mluvíme-li o thematu »Církev a světový mír«, pak nelze nezpomenouti těchto zprostředkovacích snah Benedikta XV., jejichž poctivou snahu uznal i sám Scheidemann a zvláště snah katolických politiků německých, z nichž Erzberger se stal obětí svého pacifismu. »Ve svatém jméně Boha, našeho nebeského Otce a Pána, pro požehnanou krev Ježíšovu, jež byla cenou lidského spasení, zapřisaháme vás, kteří jste Prozřetelností Boží ustanoveni, abyste vládli válčícím národům, učíte již konec tomuto strašlivému vraždění. Jest to krev bratrská, jež je prolévána na zemi, na moři. Nejkrásnější krajiny Evropy, této zahrady světa, jsou posety mrtvolami a zříceninami. Nesete před Bohem i lidmi strašlivou odpovědnost za mír i válku. Přestaňte na naši prosbu, na otcovský hlas víkáře Věčného a Nejvyššího Soudce, jemuž budete musiti klásti počet. Náplň bohatství, jímž Bůh Stvořitel obdařil země vám podřízené, dovoluje vám, abyste pokračovali ve válce. Ale za jakou cenu? Nechť odpovědí na tuto otázku tisíce mladistvých životů, jež shasínají denně na bojištích...« — Uvažme, že v době, kdy mluviti o míru bylo pokládáno za

velezradu, tato slova zaznívala s kazatelen katolických států, jako jediná dovolená pacifistická propaganda. Již tato slova Benedikta XV. byla účinnou propagací Kristova království.

Zavedení svátku Krista Krále bylo i v liberálním i protestantském tisku označováno jako velký čin na poli duchovní politiky. Nacionální šovinism, ovládající dnes státy a národy, sesilovaný stupňovaným bojem konkurenčním, nebylo možno zakázati jako blud, ale bylo možno postaviti pozitivní příkaz proti němu. Zavedením svátku pak stalo se to takřka názorně, ne pouze teoreticky. Anglikánská církev dokonce projevila ochotu slaviti tento svátek spolu, jakožto velkou mírovou manifestaci křesťanského lidstva. Někteří protestanté se zadostiučiněním konstatovali, že zavedení tohoto svátku jest nejlepší obranou katolíků proti námitkám, jako by v katolicismu mizel kult Ježíše Krista za kultem mariánským a ctěním svatých, jak se často v protestantských kruzích tvrdívá. I někteří protestanté spatřovali v encyklice »Quas primas« projev »christocentrismu«, abychom mluvili názvem v protestantské theologické terminologii oblíbeným.

Kristus má podle této encykliky býti Pánem veškerého života soukromého i státního. Jím má se řídit zákonodárství i soudnictví a výchova mládeže. Kristovým zákonem má býti ovládáno manželství i život rodinný. Novodobé pohanství má býti vystřídáno vládou Kristovou. Čím více mizí úcta k autoritě Boží, tím více jest také otrásána úcta k autoritě státní i soukromé i veřejné vůbec. Anarchistické zjevy nové doby jsou smutným průvodním zjevem tohoto myšlenkového procesu. Proto obrací se Svatý Otec v této encyklice proti bludu laicismu, proti odkřesťanění a sesvětštění všeho života, proti laicismu, jenž popírá právo církve učiti všechny národy, jenž je nábožensky lhostejný, podřizuje církev státní moci, nepopřáváje moci duchovní, aby vedle vnější moci státní vedla lidstvo za cíli vyššími, než je časný cíl států, jenž zavádí morální relativismus. Proto prohlašuje Svatý Otec nauku o absolutním panství Kristově nad veškerým tvorstvem, nikoli snad jenom nad katolickými křesťany a to nejen v říši ducha, nýbrž v celém životě. Tato vláda bude požehnáním pro celý stát i pro každého jeho obyvatele zvlášť. Svátek Krista Krále je spojen se slavnostním opakováním zasvětné

modlitby k Nejsvětějšímu Srdci Páně a jeho první slavnost byla velkolepým zakončením jubilejního roku, v němž církev otevřela poklady svých milostí veškerému světu a manifestovala tak nejvýmluvněji svůj universalism, svoji »*Pacem Romanam*«. Církev a světový mír. Nebylo snad napsáno nic krásnějšího o tomto tematu, než jsou slova preface na svátek Krista Krále: »V pravdě jest hodné i spravedlivé, slušné i spasitelné, abychom Tobě vždycky a všude díky vzdávali, Pane Svatý, Otče všemohoucí, věčný Bože, který jsi Jedno-rozeného Syna svého, Pána našeho Ježíše Krista pomazal olejem radosti na kněze a Krále všehomíra, aby Sebe sám obětoval na oltáři Kříže jako oběť neposkvrněnou a dar pokojný, a tak, až dokoná tajemství lidského vykoupení, by podřídil Tvému panství všechno tvorstvo a aby zřídil Tvoji Nesmrtelné Velebnosti věčné a obecné království: království pravdy a života, království svatosti a milosti, království spravedlnosti, lásky a pokoje.«

OBSAH.

	Strana
Úvodem	3
1. Evropa, Panevropa, Eurasie, katolicism	5
2. Pacifism a filosofie	7
3. Pacifism v sociologii a politice	11
4. Poválečná myšlenková krise — křesťanství jednotící ideou . . .	13
5. Křesťanství a pacifism	18
6. Církev a Svaz Národů	22
7. Pokoj Kristův v království Kristově a svátek Krista Krále	28

POPULÁRNĚ VZDĚLÁVACÍ KNIHOVNA (dříve „VŠEVĚD“)

---

přináší nejméně čtyřikrát do roka krátká populární pojednání ze všech oborů vědy se zvláštním zřetelem k praktickému životu a k časovým otázkám společenským.

- I. svazek: *Dr. Alfred Fuchs, Novinář. 36 stran. Cena Kč 3.50.* Autor pojednává o významu tisku, o novodobé novinářské technice, o psychologii novodobého žurnalisty, o novinářském talentu, o kritické četbě novin a charakterisuje tisk jednotlivých zemí, přihlíží zejména zvláště k tisku katolickému.
- II. svazek: *Josef Hronek, Kněz v českém národním obrození. 48 stran. Cena Kč 4.—.* Autor vypočítává a charakterisuje postavy českých kněží buďtelů, ukazuje, co znamenala právě jejich práce pro znovuvzkříšení národní. Knížka věčně a klidně psaná jest nejlepším vyvrácením hlasů odpůrců, kteří líčí katolicism jako nepřátelský našemu národu.
- III. svazek: *Dr. Alfred Fuchs, Sjednocení církví. (Unionism.) 32 str. Cena Kč 3.—.* Autor líčí snahy unionistické, pojednává nejprve o sjednocovacích snahách všeho křesťanstva bez rozdílu, pak o unionismu mezi katolictvím a pravoslavím, vykládá podrobně i kulturní význam těchto snah a líčí význam ideje cyrilometodějské.
- IV. svazek: *Dr. Alois Kudrnovský, Základy spiritismu. Stran 68. Cena Kč 4.50.* Autor líčí podrobně vznik spiritismu, analyzuje jednotlivě jeho úkazy, vykládá stanovisko Církve k němu, líčí jeho společenské následky, pracuje s hojným vědeckým materiálem.
- V. svazek: *Dr. Alfred Fuchs, Náboženství a politika. 24 str. Cena Kč 2.50.* Autor se zabývá otázkou ethické oprávněnosti politiky, analyzuje jednotlivá stadia katolické politiky a odvolává se i na projevy církevních autorit v nové době.

- VI. svazek: **Dr. Josef Novotný, Věda a víra o původu člověka. Stran 192. Cena Kč 10.—.** Na základě nejnovějšího vědeckého bádání i učení katolického líčí autor s hojným materiálem celý problém a jeho řešení.
- VII. svazek: **Dr. Markus Markus, Rodinná kronika. Stran 78. Cena Kč 8.—.** Autor ukazuje, jak důležité je pěstovati rodinnou tradici a jak vésti rodinnou kroniku, aby byla spolehlivým materiálem historickým.
- VIII. svazek: **Dr. Alfred Fuchs, Dnešní myšlenková krise. Stran 32. Cena Kč 3.50.** Autor, známý bystrý novinář, podává v ní mnoho cenných podnětů k přemýšlení o historických příčinách i podstatě dnešní myšlenkové krise. Bohatá knížka Fuchsova informuje přehledně o dnešních směrech filosofických a ukazuje, v čem je slabost a nedostatečnost. Úvahy Fuchsovy zasluhují, aby se s nimi seznámil každý, kdo chce rozuměti ideovým sporům dnešní doby.
- IX. svazek: **Dr. Fr. Kulhavý, Z lékařových zápisků. Řada I., stran 60. Cena Kč 6.40** včetně poštovného. Přísně logické úsudky a vědecké thèse vyslovovány jsou s beletristickou lehkostí, již nechybí ani případná kresba prostředí a s takovou znalostí nejrozmanitějších fází života, že v jednotlivých kapitolách shlédáme se s vlastními případy.
- X. svazek: **Dr. Fr. Kulhavý, Z lékařových zápisků. Řada II., stran 75. Cena Kč 7.50.**
- XI. svazek: **Mgr. Emil Bougaud, biskup lavalský, O bolesti. Stran 74. Cena Kč 7.50.**
- XII. svazek: **Mgr. Antonín Melka, Ježíš Kristus. (V tisku.)**

**Nakladatelství Československé knec. tiskárny.
Praha II., Panská 1.**